

ΣΚΙΕΣ ΣΤΟ ΦΩΣ

**Σταυρούση Παναγιώτα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής
Αγωγής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας**

Κωνσταντινίδης Κώστας, Μουσικός, Ποιητής

Λαϊλόγλου Αλεξάνδρα, Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Παρακαλώ οι ομιλητές να ανοίξουν τις κάμερες.

Σταυρούση Παναγιώτα:

Ναι κυρία Καρτασίδου αν με ακούτε, δεν γίνεται να ανοίξω την κάμερα. Δεν μου επιτρέπει το σύστημα.

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Λογικά σας επιτρέπει τώρα.

Σταυρούση Παναγιώτα:

Να ξεκινήσω καλησπερίζοντας όλους τους συμμετέχοντες. Καλησπέρα λοιπόν σε όλους που συμμετέχουν στην σημερινή αυτή συνάντηση. Να καλησπερίσω και τους συμμετέχοντες στο πάνελ, την κυρία Λαϊλόγλου και τον κύριο Κωνσταντινίδη. Θα ήθελα ξεκινώντας να ευχαριστήσω όλους και όλες που εμπλέκονται στη διοργάνωση του φεστιβάλ αυτού, του τέταρτου Διεθνούς Φεστιβάλ «Η Αντανάκλαση της Αναπηρίας στην Τέχνη», για μια ακόμα χρονιά. Θα ήθελα ιδιαιτέρως να ευχαριστήσω την κυρία Καρτασίδου, αναπληρώτρια καθηγήτρια στο τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, για την πρόσκληση να συμμετέχω στο πάνελ των συζητήσεων, την όποια πρόσκληση με πολύ μεγάλη χαρά αποδέχτηκα.

Θα ήθελα να αναφερθώ σύντομα σε ορισμένα θέματα, παίρνοντας αφορμή και από τις ταινίες που παρακολουθήσαμε σήμερα. Να πω λοιπόν καταρχήν ότι τόσο σε επίπεδο θεωρητικό όσο και στην πράξη θα έλεγα, η υποστήριξη των ανθρώπων με αναπηρία αντανάκλα πλέον ενταξιακές πολιτικές. Όμως είναι γεγονός ότι υπάρχουν ακόμα αρκετά εμπόδια και σίγουρα το να κατανοήσουμε τις προκλήσεις που

αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι με αναπηρία, τα άτομα με αναπηρία, μπορεί να θεωρηθεί, είναι στην ουσία, ένα σημαντικό βήμα προς την ενίσχυση των θετικών βιωμάτων σε ένα περιβάλλον ενταξιακών χωρίς αποκλεισμούς.

Είναι ιδιαίτερος σημαντικός ο σχεδιασμός υποστηρικτικών μέσων εστιάζοντας στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων και των ικανοτήτων του κάθε ατόμου. Υποστηρικτικών μέσων και γενικότερα τρόπων υποστήριξης που έχουν τα θεμέλιά τους σε διαστάσεις όπως ο αυτοπροσδιορισμός και η ποιότητα ζωής, ώστε τα άτομα με αναπηρία να μαθαίνουν μέσα από τις κοινότητές τους, να εργάζονται στις κοινότητές τους και να ζουν με πληρότητα στις κοινότητές τους. Στοχεύοντας εν τέλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του κάθε ατόμου και στην ικανοποίηση του από τη ζωή. Όλες όμως οι προσπάθειες που γίνονται ή θα γίνουν είναι σημαντικό να βασίζονται και στη συμμετοχή και στην έκφραση των ανθρώπων με αναπηρία και των ανθρώπων που βρίσκονται στο κοντινό τους περιβάλλον, ώστε οι προσπάθειες αυτές να θεμελιώνεται στις προτιμήσεις των ανθρώπων με αναπηρία και στα ενδιαφέροντά τους και να έχουν ουσιαστική αξία για τους ίδιους. Εστιάζοντας την ματιά μας στον κάθε άνθρωπο, στο κάθε πρόσωπο και κυρίως στο τι μας επικοινωνεί και παρέχοντας ευκαιρίες να μας το επικοινωνήσει, έχουμε πολλά να μάθουμε για τις δυνατότητες του κάθε ατόμου και τις προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει και στη συνέχεια να πράξουμε ως άτομα και ως κοινότητα ατόμων χωρίς αποκλεισμούς, στοχεύοντας σε μια ενταξιακή κοινωνία.

Από την πλευρά μου δεν θα ήθελα να πω κάτι παραπάνω γιατί έχει σημασία να συζητήσουμε κιόλας όλοι μαζί. Θα δώσω τώρα το λόγο στην κυρία Λαϊλόγλου. Η κυρία Λαϊλόγλου είναι ειδικό εκπαιδευτικό προσωπικό στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας. Κυρία Λαϊλόγλου, σας ακούμε.

Λαϊλόγλου Αλεξάνδρα:

Καλησπέρα σας και από εμένα. Πραγματικά οι ταινίες όλες μα όλες πραγματικά ήταν εκπληκτικές και η καθεμία από αυτές είχε και ένα ηθικό δίδαγμα. Δίδαγμα το οποίο θα πρέπει να το έχουμε στη ζωή μας. Όλα αυτά τα διδάγματα. Απ' όλες τις ταινίες. Και να πορευόμαστε με αυτά. Διότι έτσι πιστεύω θα υπάρξει και μια τέλεια, εντελώς τέλεια όμως συνύπαρξη όλων των ατόμων, είτε έχουν αναπηρία είτε δεν έχουν. Αν παρατηρήσουμε, σε όλες τις ταινίες το κύριο χαρακτηριστικό είναι η αγάπη. Η αγάπη με οποιαδήποτε μορφή. Αλλά πραγματικά για όλα, σε όλες είναι η αγάπη για τη ζωή. Δίνοντας η καθεμία τον δικό τους τρόπο, η κάθε μία ταινία.

Συγκλονίστηκα με όλες. Από πού να αρχίσω; Από την αρχική; Από την πρώτη που είχε το άγγιγμα της μάνας και έδειχνε συναισθήματα; Από την επομένη που ακολουθούσε,

που έδειχνε πως είναι ένας άνθρωπος με κατάθλιψη αντιμετωπίζοντας την ψυχική του ασθένεια και πώς θα μπορέσει να ξαναγυρίσει στην καθημερινότητά του; Με συγκλόνησε. Νιώθεις πραγματικά, ένιωθες πραγματικά τη μουσική και τις νότες και τα χρώματα ταυτόχρονα. Εκεί που έλεγε ότι το μαύρο είναι ένα ζεστό χρώμα. Πραγματικά μπορείς να κλείσεις τα μάτια σου να το νιώσεις αυτό το πράγμα. Ακόμα έχω στη σκέψη μου την μορφή της σπανιόλας που χόρευε φλαμένκο με τον κόκκινο καπνό στο φόντο του μαύρου. Συγκλονιστικά με όλες. Μπορούμε να κάνουμε μια τεράστια συζήτηση για καθεμία από αυτές. Για τη δύναμη να προχωρήσουμε στην επόμενη, για τη δύναμη του βίντεο και της οθόνης του υπολογιστή που είναι το κλειδί επικοινωνίας για την επικοινωνία μας με αυτιστικά άτομα, για τα σύνδρομα που έδειχναν τη θετική πλευρά της ζωής; Για το άτομο που του είχε πεθάνει μάνα και ήθελε να βοηθηθεί; Τι να πω; Είναι δηλαδή πραγματικά μηνύματα που παίρνεις και λες ότι οι άνθρωποι αυτοί μας προσφέρουν πράγματα και πρέπει να συνυπάρχουμε και να ζούμε αρμονικά.

Όλα αυτά μας τα προσφέρει η τέχνη, πραγματικά, γιατί πιστεύω ότι η τέχνη μέσα απ' όλα αυτά που είδαμε είναι μια γέννηση. Για μένα η τέχνη είναι η γέννηση. Γεννιέται κάτι. Κάτι δημιουργικό. Κάτι καινούργιο. Και τα άτομα με αναπηρία πραγματικά είναι εξαιρετικά δημιουργικά και αυτό πρέπει να το βγάλουν και να τους βοηθήσουμε και εμείς να το βγάλουν. Γιατί η αναπηρία όσο και δύσκολη να είναι, πιστεύω ότι σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να γίνει πηγή αστείρευτης έμπνευσης για δημιουργία. Έτσι λοιπόν πιστεύω ότι στην τέχνη πρέπει να συνυπάρχουν άτομα με αναπηρία και άτομα χωρίς αναπηρία. Να συνυπάρχουν μαζί και να συνδημιουργούν. Διότι το αποτέλεσμα που βγαίνει τότε είναι τέλειο. Διότι πραγματικά η τέχνη σπάει εμπόδια και φραγμούς και ενώνει τους ανθρώπους. Υπερβαίνει όρια και σύνορα και επιπλέον χτίζει γέφυρες ανάμεσα τόσο σε ανθρώπους, τόσο σε πολιτισμούς όσο και σε γενιές.

Βλέπουμε λοιπόν σε όλες αυτές τις ταινίες, την ανάγκη των ατόμων με αναπηρία αλλά και το δικαίωμά τους ταυτόχρονα να εκφραστούν καλλιτεχνικά, να νιώσουν, να δώσουν το συναίσθημά τους, να το εκφράσουν και επιπλέον φωτίζεται σε όλους μας και η ικανότητά τους για την τέχνη και για την δημιουργία είτε μέσα από την λεκτική επικοινωνία είτε μέσα από τη μη λεκτική επικοινωνία. Γιατί το άτομο, επειδή σε όλες τις ταινίες υπήρχε και η μουσική, ταυτόχρονα με τη μουσική λύνεται και χαλαρώνει ψυχικά και σωματικά. Δεν χρειάζεται να μιλάει κάποιος πολλές φορές για να πει αυτό που συμβαίνει. Το σώμα μιλάει πολλές φορές και από μόνο του. Το είδαμε αυτό και σε πολλές ταινίες.

Επιπλέον να αναφερθώ και στις τρεις που δεν είπα κάτι. Συγκλονίστηκα και από την ταινία με τους ήρωες. Εκεί που μας δείχνουν ποια είναι η φωτεινή πλευρά της ζωής.

Οι ήρωες, οι ασυνήθιστοι. Ναι, είναι ήρωες αυτά τα άτομα που προσπαθούν να βρουν την ανεξαρτησία τους μέσα από τα κινούμενα σχέδια. Ήρωες επίσης και οι γονείς τους. Εκπληκτικό. Η ταινία με την Έλλη που είναι απογοητευμένη με όλους, που όλοι κοιτούν το κινητό τους και τα τηλέφωνα τους και τις δουλειές τους και μέσα από το βιβλίο βρίσκει την αγάπη, τη χαρά, τον άνθρωπο της ζωής της. Και τέλος στην τελευταία ταινία με τη βραδιά του χορού, τι μας διδάσκει; Ότι όλοι μας ό,τι ιδιαιτερότητα και αν έχουμε, θα πρέπει να την αντιμετωπίσουμε και ταυτόχρονα να συνυπάρξουμε με αυτή και να ζούμε αρμονικά μέσα στο κοινωνικό σύνολο, παρ' όλες τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσουμε.

Πραγματικά συγχαρητήρια. Εκπληκτικές δουλειές και γι' άλλη μια φορά θα το πω. Τα άτομα με αναπηρία είναι άτομα, το πιστεύω αυτό πραγματικά, εξαιρετικά και δημιουργικά. Και θα κλείσω με μια ατάκα μιας από τις ταινίες που έλεγε ότι «η αρχή της κάθε τέχνης είναι η αγάπη για το φως». Εκπληκτική κουβέντα. Αυτό ήθελα να σας πω. Έτσι έκανα έναν απολογισμό και των δικών μου πιστεύω και των διαταγμάτων που πήραμε από τις ταινίες. Να δώσω και τον λόγο στον κύριο Κωνσταντινίδη να μας τοποθετηθεί. Παρακαλώ κύριε Κωνσταντινίδη.

Κωνσταντινίδης Χρήστος:

Καλησπέρα κι από μένα. Ευχαριστώ για την πρόσκληση. Όντως ήταν πολύ ενδιαφέρουσες οι ταινίες. Με περιεχόμενο και ηθικό δίδαγμα που συναντούσες. Βάσει του τίτλου του φεστιβάλ, του ονόματος του φεστιβάλ, σκέφτηκα κάποια πράγματα να πω για το τι σημαίνει η αντανάκλαση στην τέχνη από μέρους του καλλιτέχνη. Αυτά θα ήθελα να πω. Έγραψα κάποια πράγματα και θα ήθελα να τα πω. Είναι πράγματα τα οποία λίγο πολύ είναι γνωστά και από μέρους μου θα μιλήσω για την αναπηρία η οποία προβλέφθηκε λιγότερο μέσω των ταινιών. Την αναπηρία την κινητική. Είδαμε νομίζω ένα μόνο έργο. Πιο πολύ εστίασαν στη νοητική αναπηρία και την ψυχική. Σωστά. Γιατί ένα έργο δεν μπόρεσα να το δω. Είχα προβλήματα και αναγκάστηκα να κλείσω. Ήταν με ένα παιδί με τετραπληγία νομίζω.

Τέλος πάντων, θα μιλήσω λοιπόν από μέρους μου γιατί και εγώ έχω μια κινητική αναπηρία. Έχω πάρεση στο δεξι μου χέρι εδώ και πέντε χρόνια. Ήμουν και μουσικός. Και θα μιλήσω για το θέμα αυτό που γνωρίζω και καλύτερα. Λοιπόν, η αναπηρία αντανάκλαται στην τέχνη μέσω της νοσταλγίας, της μοναξιάς, της απόγνωσης, του θυμού, του παραπόνου για το ανεκπλήρωτο αλλά και εν μέσω του ονειροπολήματος και της δημιουργίας υποκατάστατων ή συμπληρωματικών κόσμων όπου ο καλλιτέχνης αναμετράται, επιχειρεί και πολλές φορές πετυχαίνει να υπερβεί την αναπηρία του. Να

μετράται με την αναπηρία του και επιχειρεί και πολλές φορές πετυχαίνει να υπερβεί την αναπηρία του. Τουτέστιν, ένα βαθύ αίσθημα μειονεκτικότητας.

Πρόκειται για αντανakλάσεις κοινές, για καλλιτέχνες με ή χωρίς αναπηρία. Γι' αυτά τα πράγματα πάνω κάτω μας μιλάνε όλοι οι καλλιτέχνες. Τη νοσταλγία, τη μοναξιά, την απόγνωση, το παράπονο κι από την άλλη μεριά την ονειροπόληση και τη δημιουργία υποκατάστατων και συμπληρωματικών κόσμων. Έχουν καλύτερη έκβαση. Πρόκειται λοιπόν για αντανakλάσεις κοινές για καλλιτέχνες με ή χωρίς αναπηρία, αφού ως γνωστόν τον καλλιτέχνη τον τροφοδοτεί το τραύμα. Με την ευρύτερη έννοια του όρου. Και αναλογιζόμενοι ότι ο άνθρωπος λόγω της θνητότητας, δεν μπορεί να βιώσει αίσθημα πληρότητας. Λόγω της θνητής του φύσης αδυνατεί να βιώσει την πληρότητα. Νιώθει διαρκώς το έλλειμμα. Μπορούμε να πούμε ότι ο καλλιτέχνης με αναπηρία δεν διαφέρει σε τίποτα με τον καλλιτέχνη που δεν έχει μια αναπηρία διότι η λειψότητα, αυτό είναι στην ουσία η πεμππουσία της αναπηρίας της, κινητικής μιλάω, είναι το αίσθημα μειονεκτικότητας, το αίσθημα λειψότητας. Αυτό λοιπόν το αίσθημα υπάρχει σε όλους τους ανθρώπους. Ένα αυτό.

Ένα δεύτερο θέμα που θέλω να πω, για τον ανάπηρο καλλιτέχνη με την πιο στενή έννοια του όρου. Θέλω να πω ότι είναι ιδιαίτερα δόκιμη η τέχνη που αποσκοπεί στην κοινωνική προσφορά. Καθώς πολλοί ανάπηροι συνάνθρωποί μας είτε λόγω κοινωνικού αποκλεισμού είτε λόγω σωματικότητας, αδυνατούν να βρουν ερωτικό σύντροφο. Εκεί έρχεται η τέχνη όπου δίνει τη δυνατότητα μετουσίωσης αυτών των αισθημάτων και ενορμήσεων [...] με προσφορά μέσω κάποιου έργου πάντα ή μέσω αν είναι ο καλλιτέχνης ερμηνευτής, μέσω ερμηνείας. Προσφορά μπορεί να είναι ένα απλό έργο μιας υποκειμενικής ψυχικής κατάστασης. Προσφορά μπορεί να είναι επίσης και μια γενικευμένη κριτική προς το γίγνεσθαι.

Ακόμη, τελευταίο σκέλος, έχουν υπάρξει πολλές περιπτώσεις όπου ανάπηροι καλλιτέχνες βιώνοντας βασανιστικά το αίσθημα κατωτερότητας που τους προκαλεί η αναπηρία τους και τον συνεπακόλουθο πιθανό κοινωνικό αποκλεισμό, προσπαθούν μέσω δημιουργίας μεγάλων έργων να επαναδιαπραγματευτούν τη θέση τους στην κοινότητα ή επιδιώκουν την επιστροφή σε αυτή υπό καλύτερους ισότιμους ή και ανώτερης διαβάθμισης όρους. Ανάλογα με την προσφορά που θα επιτυγχάνθει μέσω του έργου τους. Τέτοιες περιπτώσεις υπάρχουν πολλές. Υπάρχει ο Γιάννης Ξενάκης [...] υπάρχει η Φρίντα Κάλο και πολλοί. Ο Μπόρχες ο ποιητής και συγγραφέας που ήταν τυφλός.

Αυτά τα λίγα από τη δική μου τη μεριά κάνοντας ανάγνωση του πώς αντανakλάται. Αντανakλαση ως διάπλαση και ως έμμεση έκφραση του καλλιτέχνη, της αναπηρίας του καλλιτέχνη στην τέχνη.

Σταυρούση Παναγιώτα:

Ωραία. Ευχαριστούμε πολύ και την κυρία Λαϊλόγλου και τον κύριο Κωνσταντινίδη και εάν έχουμε κάποιες ερωτήσεις ή κάποιος θα ήθελε να κάνει το δικό του σχόλιο από όσους παρακολουθούν ευχαρίστως να συζητήσουμε ή να ακούσουμε τα σχόλια.

Μανούσακα Χρυσάνθη, υπεύθυνη chat:

Καλησπέρα σας. Στο chat υπάρχει μόνο ένα μήνυμα από την κυρία Θεοδόσογλου, η οποία μας δίνει συγχαρητήρια.

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Να κάνω εγώ μια ερώτηση στην κυρία Σταυρούση. Με ακούτε κυρία Σταυρούση;

Σταυρούση Παναγιώτα:

Βεβαίως, απλά προσπαθώ να καταλάβω ποιος είναι.

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Εγώ η κυρία Καρτασίδου. Απλά επειδή κι εγώ κάνω πάντα τη συσχέτιση σε σχέση με τον αυτοπροσδιορισμό και επειδή παρακολουθούν και κάποιοι φοιτητές/φοιτήτριες, θα ήθελα μήπως εσείς από τις ταινίες που είδαμε γιατί είναι όλες μια διαφορετικής κουλτούρας, αν μέσα από αυτές τις ταινίες αναδεικνύονται κάποια στοιχεία του αυτοπροσδιορισμού; Χαρακτηριστικά; Ή λείπουν κάποια. Θα ήθελα να το ακούσουν και από εσάς γιατί είναι κάτι που τους έχω βάλει ως πούμε και σαν μία εργασία να αναζητήσουν τέτοια θέματα.

Και θα ήθελα και από τον κύριο Κωνσταντινίδη να εντοπίσει, γιατί μέσα ήταν διάφορες ταινίες και είχαν κι άλλες με κινητική αναπηρία, το θέμα της ποιότητας ζωής όπως απεικονίστηκε μέσα από τις ταινίες αυτές. Πώς γινόταν αντιληπτό. Η έννοια της ποιότητας ζωής. Σας ευχαριστώ.

Σταυρούση Παναγιώτα:

Να ξεκινήσω. Ευχαριστούμε κυρία Καρτασίδου για το έναυσμα συζήτησης που δίνετε. Να πω από την πλευρά μου ότι θα έλεγα ότι το κύριο στοιχείο μας δείχνει κάποιες πλευρές του αυτοπροσδιορισμού σε αυτό που είδαμε, σε όλες τις ταινίες που είδαμε, θα έλεγα ότι είναι κατ' αρχήν η ίδια η συμμετοχή των ανθρώπων με αναπηρία στις ταινίες. Το ότι δέχονται και το ότι επιθυμούν με όποιον τρόπο είτε με έναν πιο μεταφορικό τρόπο

είτε με μια πιο κυριολεκτική παρουσίαση όλων των πιθανών δυσκολιών που έχουν, να συμμετέχουν και να δείξουν το τι συμβαίνει στους ίδιους ή στο περιβάλλον τους, αυτό για μένα από μόνο του είναι μια ένδειξη αυτοπροσδιορισμού.

Από εκεί και πέρα, νομίζω μέσα από τις ταινίες τις περισσότερες αναδείχτηκε η ανάγκη περισσότερο να ενισχυθούν δεξιότητες αυτοπροσδιορισμού, να ενισχυθεί ο προσδιορισμός των ανθρώπων αλλά θα έλεγα και να κατανοήσουν οι γύρω στο περιβάλλον τους την ανάγκη τους να αυτοπροσδιοριστούν. Και κυρίως αυτό το τελευταίο. Δηλαδή αναδείχτηκε αυτό αρκετά. Ότι πολλές φορές το ίδιο το περιβάλλον και έχω τώρα στο μυαλό μου η ταινία που νομίζω ήταν το “Όριο” (“Limit”), την ανάγκη αυτή του να κατανοήσει και το περιβάλλον τι σημαίνει ότι κάποιος μπορεί και εκφράζει αυτά που επιθυμεί ή αυτά που θέλει ή αυτά που έχει ανάγκη είτε συναισθηματά είτε σκέψεις. Αυτά από την πλευρά μου. Νομίζω υπάρχει και κάτι που ρωτήσατε και τον κύριο Κωνσταντινίδη, οπότε...

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Αν θέλετε ξανακάντε μου την ερώτηση. Αν ήταν συγκεκριμένη η ερώτηση.

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Ναι, στις ταινίες αυτές επειδή όλες προέρχονται από μία διαφορετική κουλτούρα, πώς αντιλαμβάνεστε εσείς, πώς πέρασε σε εσάς η έννοια της ποιότητας ζωής. Έχει πολλές διαφορετικές διαστάσεις. Ή πώς είναι για σας η έννοια της ποιότητας ζωής.

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Πώς πέρασε η έννοια της ποιότητας ζωής που είχαν οι πρωταγωνιστές έτσι;

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Ναι μέσα από τις ταινίες.

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Και ύστερα βιωματικά για μένα προσωπικά.

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Ναι.

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Κοιτάζετε, το βασικότερο είναι ότι είναι άνθρωποι οι οποίοι βιώνουν αποκλεισμό, μοναξιά και είναι αυτό που είπαν σε μια ταινία, είναι ήρωες. Γιατί ο άνθρωπος με αναπηρία καταβάλλει διπλή και τριπλή προσπάθεια και κόπο για να κάνει πράγματα τα οποία άλλοι, ο κανονικός άνθρωπος, ο άνθρωπος χωρίς αναπηρία μάλλον, κάνει. Μοναξιά σίγουρα. Ανασφάλεια. Και προσπάθεια να ζήσουν, να ερωτευτούν. Έχουν δικαίωμα στον έρωτα. Αλλά και αποκλεισμό. Αποκλεισμό και μοναξιά. Αυτά τώρα έρχονται πιο πολύ στο μυαλό.

Προσωπικά για μένα. Για μένα ήταν, επειδή είναι επίκτητη η αναπηρία, ίσως έχει κάποια διαφοροποίηση με αυτούς που την έχουν εκ γεννητής. Ήταν ένα μεγάλο σοκ. Πέρασα δύο χρόνια κατάθλιψης. Βίωσα κοινωνικό αποκλεισμό. Βίωσα ρατσισμό. Ο άνθρωπος φοβάται το ανοίκειο, την αναπηρία. Στερεοτυπικά ίσως έχει περάσει στο συλλογικό ασυνείδητο ότι ο ανάπηρος είναι και κακός. Βλέπουμε είτε από βιβλικές αναφορές είτε από μύθους, στο συλλογικό ασυνείδητο υπάρχουν αυτά τα στερεότυπα. Οπότε ναι, είναι και ρατσισμός. Βέβαια οι πιο νέες γενιές είναι πιο ανοιχτές. Βοηθάνε. Και δε σε αντιμετωπίζουν ως διαφορετικό πολλές φορές. Νομίζω το ζητούμενο είναι να μην αντιμετωπίζεται ο άνθρωπος με αναπηρία ως διαφορετικός. Να μην αντιμετωπίζεται με λύπηση. Αυτό θέλει ο άνθρωπος με αναπηρία. Ισοτιμία αυτό σημαίνει. Και φυσικά...

Σταυρούση Παναγιώτα:

Νομίζω... Συγγνώμη κύριε Κωνσταντινίδη, δεν τελειώσατε. Γιατί βλέπω υπάρχει ένα ακόμα ερώτημα για εσάς.

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Ναι, το είδα και εγώ απλά δεν ήξερα πότε να απαντήσω και πώς.

Μανούσακα Χρυσάνθη, υπεύθυνη chat:

Περιμένω να ολοκληρώσετε για να κάνω την ερώτηση.

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Ναι τελείωσα.

Μανούσακα Χρυσάνθη, υπεύθυνη chat:

Ωραία. Λοιπόν η κυρία Κατσιφλιά λέει «Καλησπέρα σας, θα ήθελα μια ερώτηση προς τον κύριο Κωνσταντινίδη. Πού θεωρείτε λοιπόν ότι αποσκοπεί ένας καλλιτέχνης όταν δημιουργεί ένα έργο, σύμφωνα με όλα όσα είπατε;».

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Αναλόγως τον άνθρωπο. Είναι υποκειμενικό. Αναλόγως το πόσο βασανιστικά βιώνει κάποιος το αίσθημα μειονεκτικότητας. Αν το βιώνει. Αν το έχει ξεπεράσει. Αν βιώνει παραδείγματος χάρη βασανιστικά το αίσθημα μειονεκτικότητας και τον αποκλεισμό, θα επιχειρήσει κάτι μεγαλεπήβολο για να δείξει ότι αξίζει να διεκδικήσει στην κοινότητα μια θέση διαφορετικής διαβάθμισης από αυτήν που έχει έως τώρα. Επίσης είπαμε ότι αν έχει αποδεχθεί τα δεδομένα της ζωής του και τους περιορισμούς, μπορεί να προσφέρει, να μετουσιώσει τις επιθυμίες που δεν μπορεί να πραγματοποιήσει, να τις μετουσιώσει σε τέχνη. Είναι λοιπόν διαφορετικά τα πράγματα, τα σκέλη τα οποία μπορεί να αποσκοπεί κάπου. Ο στόχος που αποσκοπεί ένας καλλιτέχνης. Και αυτό είπα κιόλας. Είναι τρία σκέλη, τα βασικότερα. Δεν υπάρχει ένα.

Μανούσακα Χρυσάνθη, υπεύθυνη chat:

Η κυρία Κατσιφλά συνεχίζει την ερώτησή της με βάση την απάντηση που δώσατε και λέει «Άρα ουσιαστικά αποσκοπεί στην κοινωνική ανάδειξη; Το εγχείρημα του να δημιουργήσει κάποιο έργο».

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Όχι αποκλειστικά, θα μπορούσε όμως. Όχι κοινωνική ανάδειξη. Κοινωνικό επαναπροσδιορισμό. Κοινωνική επανένταξη γιατί βιώνει αποκλεισμό. Γιατί μπορεί να πει ότι να προσφέρω, αξίζω και όντως να προσφέρει. Και να διεκδικήσει μια θέση στην κοινότητα, μια θέση ισάξια και ανώτερης διαβάθμισης. Αλλά αυτό σε περίπτωση που ο καλλιτέχνης, ένας καλλιτέχνης με αναπηρία [...] δυσβάστακτα την αναπηρία του. Βιώνει δυσβάστακτα [...] όχι πάντα. Άλλες φορές θέλει να εκφράσει συναισθήματα. Είναι τα ίδια όπως κάθε καλλιτέχνης.

Μανούσακα Χρυσάνθη, υπεύθυνη chat:

Αν μου επιτρέπετε και εμένα με τη σειρά μου να πω ότι αρχικά κυρία να σας ευχαριστή για την απάντησή σας και θα ήθελα να κάνω εγώ μία ερώτηση προς εσάς. Άρα πιστεύετε ότι για να δημιουργήσει κάποιος, να παράξει ένα έργο τέχνης, οποιασδήποτε τέχνης πρέπει να έχει τραύμα από πίσω του;

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Ναι, να σας πω.

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Μάλλον ο κύριος Κωνσταντινίδης έχει πρόβλημα με το ίντερνετ, το διαδίκτυο.

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Ακούγομαι;

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Έχει χαθεί... Η εικόνα σας είναι σταθερή άρα προφανώς υπάρχει κάποιο θέμα με τη σύνδεση σας. Μας ακούτε εσείς;

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Ναι εγώ σας ακούω.

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Εμείς σας ακούμε λίγο αποσπασματικά. Αν κλείσετε λίγο την κάμερα, μήπως να διευκολύνουμε τον ήχο για τώρα;

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Ναι. Τώρα με ακούτε;

Καρτασίδου Λευκοθέα:

Ναι πολύ καλύτερα.

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Λοιπόν να σας πω. Δεν έχω γνωρίσει καλλιτέχνες οι οποίοι να μην είναι ευαίσθητοι στο τραύμα. Επίσης, το τραύμα σαν έννοια μην μας τρομάζει. Όποιος ζει, τραυματίζεται κιόλας. Αυτός που δεν έχει κάποιο τραύμα είναι αυτός που δεν έχει ζήσει. Είναι σε μια γυάλα. Από 'κει και πέρα η τέχνη είναι μια γλώσσα επικοινωνίας. Μια συμβολική γλώσσα. Οποιοδήποτε είδος τέχνης. Και για να θελήσει κάποιος να μιλήσει μέσα από αυτή τη γλώσσα, ίσως πιθανότατα αδυνατεί να βρει τον τρόπο να εκφραστεί με άλλο τρόπο και να εκφράζει πράγματα τα οποία τον απασχολούν. Αυτό για να γίνει, για να μην μπορεί να βρει κάποιον άλλο τρόπο ίσως έχει κάτι που τον απασχολεί. Κάτι τον έχει τραυματίσει προφανώς. Αλλά θέλω να ξαναπώ, ότι το τραύμα είναι κάτι το οποίο υπάρχει στη ζωή για όλους μας. Οπότε ναι. Και απ' την προσωπική μου διαδρομή στην τέχνη δεν έχω συναντήσει ανθρώπους οι οποίοι να μην κουβαλάνε κάποιου τραύμα. Το τραύμα στην

ουσία είναι και το αίσθημα μειονεκτικότητας. Αυτό είναι. Το τραύμα είναι μια ανοιχτή πληγή που μας κάνει να νιώθουμε έλλειψη και συνεπαγόντως μειονεκτικότητα.

Μανούσακα Χρυσάνθη, υπεύθυνη chat:

Σας ευχαριστώ πολύ κύριε Κωνσταντινίδη για την απάντησή σας. Μήπως οι άλλες δύο κυρίες, η κυρία Σταυρούση και η κυρία Λαϊλόγλου θα θέλατε να τοποθετηθείτε κάπως πάνω σε αυτό;

Με το συγκεκριμένο ερώτημα που απευθύνετε;

Μανούσακα Χρυσάνθη, υπεύθυνη chat:

Και τα προηγούμενα που είχε θέσει η κυρία Κατσιφλά αν θέλετε και το συγκεκριμένο το τελευταίο.

Σταυρούση Παναγιώτα:

Να πω εγώ ότι δεν είμαι καλλιτέχνης. Θα ήθελα πάρα πολύ αλλά δεν είμαι και υποθέτω ότι μέσα από την τέχνη θα κρατήσω αυτό. Το ότι ουσιαστικά κάποιος εκφράζει κάτι, με όποιον τρόπο το εκφράζει αυτό, ό,τι κι αν είναι αυτό που θέλει να εκφράσει είτε ξεκινάει από τραύμα είτε ξεκινάει γενικότερα από συναισθήματα ή από ιδέες. Και αυτή η έκφραση ουσιαστικά έρχεται να μας δείξει κάτι και ο καθένας από εμάς όμως και αυτό θα έλεγα ότι είναι το μαγικό της τέχνης, έχει τον τρόπο, τα μέσα να δει αυτό που θέλει. Να αναγνωρίσει τον εαυτό του εκεί ή να αναγνωρίσει κάποια πράγματα που δεν τα έχει σκεφτεί πιο πριν. Νομίζω θα ήθελα αυτό να πω περισσότερο. Ότι η τέχνη έχει ακριβώς έναν μαγικό τρόπο, εντός και εκτός εισαγωγικών, να εκφράζει πράγματα ενός ή πολλών προς τους άλλους και να τους καλεί να τα συζητήσουν. Πάλι συζήτηση, εντός και εκτός εισαγωγικών. Πολλές φορές η συζήτηση είναι προσωπική και άλλες φορές είναι επικοινωνιακή στη σχέση με τους άλλους. Άρα λοιπόν ας υποδεχτούν αυτό το μαγικό της τέχνης και ας το συζητήσουμε προσωπικά ή μαζί με τους άλλους. Κάτι σίγουρα θα έχει να μας πει.

Λαϊλόγλου Αλεξάνδρα:

Θα ήθελα και εγώ να ρωτήσω τον κύριο Κωνσταντινίδη. Κύριε Κωνσταντινίδη επειδή εσείς έχετε βιώσει την αναπηρία, έχετε περάσει δύσκολα, θα ήθελα να μου πείτε, πιστεύετε επειδή γίνονται πράγματα στην εποχή μας και όλα για καλό, πιστεύετε ότι είμαστε σε καλό δρόμο;

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Ναι, το βλέπω. Βέβαια είναι ένα θέμα και αυτό γιατί οι κύκλοι στους οποίους κοινωνικοποιούμαι, έχει πιο προοδευτικούς και πιο ευαισθητοποιημένους ανθρώπους. Ίσως δεν μπορώ να έχω αντικειμενική τοποθέτηση επ' αυτού. Αλλά θέλω να πιστεύω ότι ναι. Επίσης θα ήθελα να πω κάτι πάνω σ' αυτό που είπε η κυρία Σταυρούση. Ότι ναι, το έργο τέχνης γι' αυτό λέμε ότι έχει ξεχωριστή υπόσταση. Γιατί συνομιλεί με τον αποδέκτη, τον παραλήπτη ξεχωριστά. Παρόλα αυτά υπάρχει και το έργο στο οποίο οφείλει να διατηρηθεί αδιάρρηκτη η σχέση δημιουργού-έργου, για να μπορέσει να [...] και το μήνυμα. [...] καλό είναι να διατηρείται άρρηκτος ο δεσμός δημιουργού-έργου για να μπορέσει να... Από εκεί και πέρα σε έργα αισθητικής ναι, υπάρχει προσωπική συνομιλία με το έργο και τον παραλήπτη.

Σταυρούση Παναγιώτα:

Ωραία, ευχαριστούμε πάρα πολύ. Απ' ότι βλέπω δεν υπάρχουν άλλα ερωτήματα ή σχόλια από τους συμμετέχοντες, οπότε να ευχαριστήσουμε όλους όσους συμμετείχαν σήμερα σ' αυτή τη συνάντηση. Ευχαριστώ την κυρία Λαϊλόγλου, ευχαριστώ τον κύριο Κωνσταντινίδη. Ευχαριστούμε όλους εσάς. Να έχετε ένα καλό βράδυ και με υγεία.

Κωνσταντινίδης Κώστας:

Καλό βράδυ.

Λαϊλόγλου Αλεξάνδρα:

Ευχαριστούμε πολύ. Καλό βράδυ.